Vygandas Juodagalvis

Glūkas ancient settlement No 10

In 1996–1997 LNM examined Glūkas ancient settlement No 10. An area of 170 m^2 was researched. The team observed 5 layers of the settlement, 3 of which (C, C1, C2) were constituent parts of the diverse–intensity habitation zone. In the lower part there were revealed several pits, fireplaces and carbon stains, most probably ascribed to different periods of the Iron Age. The panning method produced over 13000 flint artifacts and 1000 potsherds dating to the Epipaleolithic–early Mesolithic as well as middle–late Neolithic periods.

Vygandas Juodagalvis

Zapsės upės 1-oji gyvenvietė

1997 m. LNM tęsė Zapsės upės 1-osios gyvenvietės (Agradnykų k., Kučiūnų s-ja, Lazdijų raj.) tyrinėjimus. 1962 m. buvo žvalgytos Zapsės upės ir Veisiejo ežero apylinkės. 1992 m. LNM atliko žvalgomuosius kasinėjimus žinomuose ir naujai aptiktuose paminkluose, 1993 m. buvo kasinėtos Zapsės upės 1-oji ir 5-oji gyvenvietės, o 1995 m. atlikti žvalgomieji tyrinėjimai abipus Zapsės upės žiočių (žr. *ATL 1992 ir 1993 metais,* V., 1994, p. 16–20; *ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 11–14). 1994–1997 m. archeologiniai kasinėjimai ir žvalgomieji tyrinėjimai buvo vykdomi pagal Valstybinio mokslo ir studijų fondo remiamos programos „Akmens amžius Pietų Lietuvoje" planą.

Zapsės upės 1-oji gyvenvietė buvo įsikūrusi dešiniajame Zapsės upės žiočių, virtusių Veisiejo ežero įlanka, krante, ant antrosios terasos, 1,6–2,2 m (H_{abs} 112,8–113,4 m) virš dabartinio vandens lygio. Dabartinė Veisiejo ežero kranto linija susiformavo 1962 m., 1,6 m paaukštinus užtvanką Kapčiamiestyje. Gyvenvietės vieta labai patogi – iš trijų pusių apsupta vandens ir prie siauriausios Veisiejo ežero sąsmaukos. 1997 m., stengiantis sujungti anksčiau tyrinėtus plotus, gyvenvietės centrinėje dalyje ištirtas bendras 32 m^2 plotas. Iš viso atidengta 154 m^2. Praktiškai tai visas paminklo

plotas, neskaičiuojant kelių m^2, kuriuos ištirti trukdė medžiai. Visas iškastas gruntas buvo plaunamas arba sijojamas sausai per sietus su 4 mm tinkleliu.

Gyvenvietės kultūrinis sluoksnis – iki 20 cm storio smulkiagrūdis geltonas smėlis su suodžių dėmėmis, smulkiais angliukais ir sudegusiais kaulais – slūgsojo po 15–20 cm storio miškožemiu ant balto smulkiagrūdžio smėlio ir žvirgždo. Tiriamajame plote po miškožemiu buvo aptikta ovalios formos, 0,8x1 m dydžio ir 30 cm gylio duobė, užpildyta šviesaus smėlio ir su pilko anglingo smėlio tarpsluoksniu. Duobėje surastas 61 titnaginis radinys, tarp jų 3 retušuotos nuoskalos, 2 retušuotos skeltės, gremžtukas, rėžtukas, ovalusis apskaldytas kirvelis be gludinimo žymių.

Iš viso gyvenvietėje surinkti 2457 titnaginiai radiniai, kurių 82,21% sudarė nuoskalos, 10,13% skeltės, 0,73% skaldytiniai ir 6,91% retušuoti titnagai. Palyginus su ankstesnių tyrinėjimų duomenimis, matyti, jog nuoskalų tarp titnaginių radinių esama daugiau. Taip yra dėl sijojimo ir plovimo – surandama kur kas daugiau smulkių, dažniausiai retušavimo nuoskalėlių. Titnagai juodos, pilkos ir baltos spalvos, dažniau be patinos. Vyrauja netaisyklingos skeltės, neretai su gelsvos žievės liekanomis. Skaldytiniai vienagaliai kūginiai ir netaisyklingi, labai sunaudoti, be patinos. Aptikti 8 plokščiai retušuoti antgaliai, fragmentai bei ruošiniai, iš kurių 3 trikampiai tiesiu ir įgaubtu pagrindu, kitų – tik vidurinės dalys ir smaigaliai. Lancetai 3, visi su charakteringomis išskalomis storajame skeltės gale. Trapecijos 2, viena iš jų pagaminta iš storos nuoskalos su žieve, kita suformuota mikrorėžtukine technika. Surasti 6 mikrorėžtukai. Visi minėti mikrolitai atrodo labai „šviežiai", be patinos, pagaminti iš tos pačios rūšies titnago, kaip ir plokščiai retušuoti strėlių antgaliai. Peiliai 6: 1 pagamintas iš nuoskalos, kiti – iš skelčių lygiai nulaužtomis viršūnėmis, menkai retušuoti, išskyrus vieną ovalios formos plokščiai retušuotais pakraščiais. Gremžtukai ir grandukai (12 vienetų) netaisyklingi, dažniau gaminti iš nuoskalų, rėžtukai (13 vienetų) kampiniai ir vienas vidurinis, suformuotas mikrorėžtukiniu būdu. Pastarasis ir dar vienas kampinis patinuoti ir, matyt, skirtini kitam laikotarpiui. Dar aptikta ylų, dirbinių fragmentų, retušuotų skelčių ir nuoskalų, 2 ovalieji kirveliai be gludinimo žymių.

Keramika gyvenvietėje prastai išliko. Aptiktos tik 23 smulkios ir sunykusios puodų šukelės, iš kurių 15 su mineralinėmis ir 8 su augalinėmis priemaišomis molyje, tarp jų 2 ornamentuotos neaiškiais įspaudais.

Zapsės upės 1-osios gyvenvietės kasinėjimai iš esmės baigti. Gausiausia ir pagrindinė gyvenvietės medžiaga bei aptikti objektai skirtini II tūkstantmečiui pr. Kr.–vėlyvajam neolitui–žalvario amžiaus pradžiai. Kartu surasta ir ankstyvesniam, vidurinio ar vėlyvojo mezolito laikotarpiui būdingų radinių, nuo daugumos besiskiriančių gamybos technika ir patina. Greičiausiai tai trumpalaikės mezolito stovyklos pėdsakai.

Vygandas Juodagalvis

Zapsė river settlement No 1

In 1997 LNM continued a research of Zapsė river settlement No 1. An area of 154 m^2 was examined. The 20 cm thick habitation zone contained an oval pit with 61 flint artifacts only. A total of 2457 flint artifacts as well as 23 fine potsherds were collected in the settlement. Most of them are ascribed to the 2nd millennium B.C.– late Neolithic–early Bronze Age.

Vygandas Juodagalvis, Trond Klungseth Lødøen

Tarptautinė kompleksinė ekspedicija Šventojoje 1997 metais

Tarptautinę kompleksinę ekspediciją Šventojoje inicijavo keletas bendradarbiavimo sutarčių, pasirašytų tarp Vilniaus ir Bergeno (Vakarų Norvegija) mokslo institucijų. Ekspedicijoje dalyvavo 10 lietuvių tyrinėtojų iš LNM, LII, Lietuvos Veterinarijos Akademijos ir Lietuvos Geologijos tarnybos, taip pat 7 norvegų tyrinėtojai, atstovaujantys Bergeno universiteto Archeologijos, Botanikos, Zoologijos institutams bei Bergeno muziejui. Ekspedicijai vadovavo Vygandas Juodagalvis ir Asle Bruen Olsen, atskiroms perkasoms – Trond K. Lødøen ir David N. Simpson.

Šventosios 4-osios radimvietės ir 6-osios gyvenvietės archeologiniai tyrinėjimai, vadovaujami R. Rimantienės, buvo vykdomi 1982–1995 m. ir iš esmės yra baigti. Tyrinėjimų duomenys išsamiai aptarti archeologinėje literatūroje, tad 1997 m. ekspedicijos tikslai kiek skyrėsi nuo ankstesniųjų.